

უმოქმედოების დელიქტების ურთიერთგამიჯვნის შესახებ*

ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქ. **ლევან ხარანაული**, საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის მონვეული სპეციალისტი

I. შესავალი

საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი აღიარებს დანაშაულის სამ წევრა დაყოფას (*ლისტი* და *ბელინგის* სისტემა), რომელიც მოცემულია საქართველოს სსკ-ის მე-7 მუხლში. დასახელებული მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად: „სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული ესე იგი ამ კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება“. აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართალი ქმედების სამართალია,¹ ამიტომ დანაშაულის პირველი და ძირითადი ნიშანია ქმედება, რომელიც სისხლის სამართლის დოგმატიკაში განიმარტება როგორც ადამიანის ე. ი. ფიზიკური პირის ნებელობითი აქტი.² დასჯადობის მიზნებისათვის ეს უკანასკნელი სისხლის სამართალს აინტერესებს არა მხოლოდ გამომხატული აქტიურ ფორმაში ანუ მოქმედე-

ბაში, არამედ პასიურ ფორმაში ანუ უმოქმედობაში.³ უმოქმედობა ფართო ცნებაა.⁴ უმოქმედობა ნიშნავს არაფრის კეთებას, კერძოდ, რალაც განსაზღვრულის არ გაკეთებას.⁵ აღსანიშნავია ისიც, რომ თავად სისხლის სამართლის კანონმდებლობა უმოქმედობის სახეებს ამ სახელწოდებებით არ მოიხსენიებს, არამედ ასეთ დაყოფას ძირითადად ადგილი აქვს სისხლის სამართლის დოგმატიკაში.⁶ სისხლის სამართლის დოგმატიკა ძირითადად ორი სახის – ნმინდა და შერეულ უმოქმედობას – იცნობს,⁷ უფრო ზუსტად ნმინდა (*delicta omissiva*) და შერეული უმოქმედობის დელიქტებს (*delicta commissiva per omissionem*).⁸ უმოქმედობის დელიქტი, სისხლის სამართალში აღიარებული ამკრძალავი და მავალელებელი ნორმებიდან, როგორც წესი, მავალელებელი ნორმების დარღვევაში გამოიხატება.⁹ ეს ეხება რო-

* წინამდებარე ნაშრომი ეძღვნება პროფესორ ბერნდ ჰაინრიხის 60 წლის იუბილეს და გამოხატავს მისდამი მაღლიერებას იმ სამეცნიერო საქმიანობისთვის, რომელსაც პროფესორმა ჰაინრიხმა მთელი თავისი აკადემიური ცხოვრება მიუძღვნა. ამასთან, ბატონი ჰაინრიხი აქტიურად მონაწილეობს ქართულ-გერმანული სამეცნიერო დიალოგის განვითარებაში და შეიძლება ითქვას, რომ ამ პროცესის წამოწყების ერთ-ერთი თანაავტორიც გახლავთ. პატივცემული იუბილარი ასევე არ იშურებს ძალისხმევას, რათა მხარი დაუჭიროს გერმანიაში სამეცნიერო მიზნით მივლინებულ ახალგაზრდა ქართველ მეცნიერებს და გაუწიოს მათ ხელმძღვანელობა.

¹ იხ. *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მესამე ტომი, 2013, გვ. 163.

² ქმედების შინაარსის ამგვარი ახსნა მიესადაგება ასევე იურიდიული პირის მიერ განხორციელებულ ქმედების შინაარსს იმის გათვალისწინებით, რომ იურიდიული პირიც თავის საქმიანობას რეალურად ფიზიკური პირის მეშვეობით ახორციელებს და საბოლოო ჯამში, ასეთი ქმედებაც ნებელობითია. კონტინენტურ-ევროპული სამართლის სისტემის მქონე ქვეყნების უმრავლესობაში, მათ შორის, გერმანიაშიც, სისხლის სამართლის სუბიექტია მხოლოდ ფიზიკური პირი. 2006 წლამდე იგივე წესი მოქმედებდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში.

³ ქმედების, როგორც ნებელობითი აქტის, დაყოფას მოქმედებად და უმოქმედობად ადგილი ჰქონდა ჯერ კიდევ საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართალში. იხ. *ნერეთელი, თინათინ/ტყეშელაძე, გიორგი*, მოძღვრება დანაშაულზე, 1969, გვ. 179-180. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მე-19 საუკუნის დასაწყისში სისხლის სამართლის კანონმდებლობებში მოქმედების და უმოქმედობის გათანაბრების ტენდენცია შეიმჩნეოდა. იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, გვ. 609.

⁴ იხ. *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მესამე ტომი, 2013, გვ. 180.

⁵ იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, გვ. 615.

⁶ აღსანიშნავია ისიც, რომ გერმანულ სამართალში უმოქმედობის სახეებად დაყოფა პირველად გვხვდება ჰაინრიხ ლუდენთან, რომელიც მოღვაწეობდა მე-19 საუკუნეში. იხ.: *Luden, Heinrich, Abhandlungen Bd. II*, გვ. 219, ნიგნში: *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, გვ. 605.

⁷ იხ. *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 274.

⁸ იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, გვ. 605.

⁹ იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, გვ. 601; *მჭედლიშვილი-ჭედრიხი, ქეთევან*, სისხლის სამართალი, ზო-

გორც შერეული¹⁰ და წმინდა უმოქმედობის დელიქტებს¹¹, ასევე უმოქმედობის სხვა ტიპის დელიქტებსაც, რომლებიც, სისხლის სამართლის კანონმდებლობიდან გამომდინარე, ცალკე გამოყოფას იმსახურებენ და რომელთა შესახებ ქართულ სისხლის სამართლის დოგმატიკაში ყურადღება გამახვილებული არ არის. წინამდებარე ნაშრომის კვლევის მიზანს სხვადასხვა სახის უმოქმედობის დელიქტების ერთმანეთისაგან გამიჯვნის კრიტერიუმების დადგენა წარმოადგენს. მოცემული საკითხი ძირითადად ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით არის განხილული, თუმცა გათვალისწინებულია ასევე გერმანული სისხლის სამართლის თავისებურებებიც. ამასთან, ჟურნალის ფორმატის გათვალისწინებით წინამდებარე ნაშრომი აღნიშნული პრობლემის მოკლე ანალიზს წარმოადგენს.

II. უმოქმედობის დელიქტების გამიჯვნის კრიტერიუმები

სისხლის სამართლის მეცნიერებაში საკითხი იმის შესახებ, თუ რა განსხვავებაა უმოქმედობის დელიქტებს შორის, სადავოა.¹² ამის გათვალისწინებით ნაშრომში ადგილი აქვს უმოქმედობის დელიქტების ერთმანეთისაგან გამიჯვნის მცდელობას სხვადასხვა კრიტერიუმის საფუძველზე:

გადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 281. ძველ გერმანულ სისხლის სამართალში აღიარებული იყო, რომ შერეული უმოქმედობის დელიქტები ამავდროულად ამკრძალავ ნორმებსაც ხელყოფენ, იხ. *Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich, Strafrecht, AT*, გვ. 236.

¹⁰ სისხლის სამართლის კოდექსში ასევე არსებობს ფორმალური დელიქტები, რომელთა ჩადენა დასაშვებია როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით, ასეთია, მაგალითად, სსკ-ის 160-ე მუხლი, რომელიც ეხება ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის დარღვევას. იხ. *დვალაძე, ირაკლი/ხარანაული, ლევან/თუმანიშვილი, გიორგი/ნიქარიშვილი, კახაბერ, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით (კომენტარი)*, 2019, გვ. 452.

¹¹ მოვალეობა შეიძლება გამომდინარეობდეს, მაგალითად, მორალურ-ზნეობრივი ურთიერთობიდან ან კიდევ შესაძლოა იგი სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობის სახითაც არსებობდეს.

¹² იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, გვ. 605.

1. დელიქტის სპეციალურობა, როგორც გამიჯვნის კრიტერიუმი

წმინდა უმოქმედობის დელიქტები სპეციალური დელიქტების სახით არიან მოცემული სისხლის სამართლის კოდექსში, განსხვავებით შერეული უმოქმედობის დელიქტებისაგან, რომლებიც სისხლის სამართლის მეცნიერების და სასამართლო პრაქტიკის მეშვეობით ყალიბდებიან¹³. სისხლის სამართალში აღიარებული შეხედულება წმინდა უმოქმედობით დელიქტად იმ უმოქმედობას განიხილავს და შესაბამისად, დანაშაულად, რომელიც კანონით მოთხოვნილ ქმედების განუხორციელებლობაში ამოიწურება. ეს ეხება როგორც ქართულ, ისე გერმანულ სისხლის სამართლის კანონმდებლობას.¹⁴ წმინდა უმოქმედობის დელიქტები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში განფენილია სხვადასხვა კარებში და თავებში. ასეთია, მაგალითად: სსკ-ის 129-ე მუხლი, რომელიც ეხება დაუხმარებლობას, ასევე სსკ-ის 376-ე მუხლი, რომელიც გულისხმობს დანაშაულის შეუტყობინებლობას და სხვა მუხლები. მსგავს ნორმებს გერმანული სისხლის სამართლის კანონმდებლობაც იცნობს, მაგალითად, დაუხმარებლობა სსკ-ის 323c პარაგრაფი, დანაშაულის შეუტყობინებლობა სსკ-ის 138-ე პარაგრაფი და სხვა ნორმები. დასახელებულ ნორმებს სისხლის სამართალში „კლასიკურ წმინდა უმოქმედობის დელიქტად“ მოიხსენიებენ, სადაც საგარანტიო მოვა-

¹³ იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, გვ. 265. ამისგან განსხვავებით, ფრანგული სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი წმინდა უმოქმედობის დელიქტების გარდა, ასევე შერეული უმოქმედობის დელიქტებსაც ითვალისწინებს. თუმცა, სისხლის სამართლის დოგმატიკა უმოქმედობასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის დადგენას პრობლემატურად მიიჩნევს და ამის გამო შედეგისათვის უმოქმედობის დასჯადობას კანონიერების პრინციპის დარღვევად მიიჩნევს. იხ. *Grimminger, Marielle, Die allgemeine Unterlassungshaftung im Völkerstrafrecht*, 2009, გვ. 73, ნიგში: *მჭედლიშვილი-ჭედრიძი, ქეთევან*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, გვ. 366.

¹⁴ იხ.: *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, გვ. 605; *Heinrich, Bernd, Strafrecht Allgemeiner Teil*, 4. Auflage, 2014, Rn. 858; *ნერეთელი, თინათინ/ტყეშელიაძე, გიორგი*, მოძღვრება დანაშაულზე, 1969, გვ. 310; *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მესამე ტომი, 2013, გვ. 181; *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 274.

ლეობა არ არის საჭირო.¹⁵ ამ მხრივ, ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა პრინციპში ერთნაირად არეგულირებს წმინდა უმოქმედობის დელიქტების დასჯადობის საკითხს. საქმე იმაშია, ორივე ქვეყნის კანონმდებლობა წმინდა უმოქმედობის დელიქტის დასჯადობის მიზნით სპეციალური მუხლების შემოღებით ახერხებს ნორმის განუსაზღვრელობის თავიდან აცილებას და შესაბამისად უზრუნველყოფს კანონიერების პრინციპის დაცვას (განსაზღვრულობის კრიტერიუმი). ამასთან, დელიქტის სპეციალური ხასიათი არ არის იდეალური ხასიათის კრიტერიუმი, რომლითაც სხვადასხვა ტიპის უმოქმედობის დელიქტები გამოიჯნება. დასახელებული კრიტერიუმი საკმარისია მხოლოდ „კლასიკური წმინდა უმოქმედობის“ და შერეული უმოქმედობის დელიქტების ერთმანეთისაგან გასამიჯნად.

2. სამართლებრივი მოვალეობები ან სამართლებრივი გარანტი, როგორც გამიჯვნის კრიტერიუმი

წმინდა უმოქმედობის დელიქტებს, როგორც წესი, საფუძვლად უდევს მორალურ-ზნეობრივი ხასიათის მოვალეობა (სოლიდარული მოვალეობა), ხოლო სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა¹⁶ (სამართლებრივი გარანტი) შერეული უმოქმედობის დელიქტების აუცილებელ ნიშნად მიიჩნევა. თუმცა არსებობს გამონაკლისებიც, სადაც ზოგიერთი წმინდა უმოქმედობის დელიქტში გარანტიორული მდგომარეობა ან სამართლებრივი მოვალეობა დანაშაულის შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტია, ასეთებია, მაგალითად, საქართველოს სსკ-ის 128-ე მუხლით გათვალისწინებული განსაცდელში მიტოვება, სსკ-ის 130-ე მუხლის მიხედვით ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვება, ასევე სსკ-ის

¹⁵ იხ. *Heinrich, Bernd, Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Auflage, 2014, Rn. 860.*

¹⁶ სისხლის სამართალში ცალკე გამოყოფენ გარანტიორულ მდგომარეობას და გარანტიორულ ვალდებულებას. პირველი გულისხმობს განსაკუთრებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს, მაგალითად, მეუღლეებს შორის და ა. შ. ხოლო მეორეში მოიაზრება ისეთი მოვალეობები, რომლებიც გააჩნია, მაგალითად, მშობელს შვილის მიმართ, რათა მისი ბავშვისგან მოსალოდნელი სხვისი დაზიანებები აიცილოს თავიდან. იხ. *Heinrich, Bernd, Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Auflage, 2014, გვ. 390.*

218-ე მუხლით გათვალისწინებული გადასახადისათვის თავის არიდება და სხვა მუხლები (სამართლებრივი მოვალეობების და სამართლებრივი გარანტიის მქონე წმინდა უმოქმედობის დელიქტები). გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსშიც არსებობს განსაცდელში მიტოვების ნორმა სსკ-ის 221-ე პარაგრაფის სახით, სადაც სპეციალური გარანტი შემადგენლობის ნიშანია.¹⁷ ამდენად, მოვალეობის ხასიათი აბსოლუტური სიზუსტით ვერ ახდენს უმოქმედობის დელიქტების ერთმანეთისაგან გამიჯვნას.¹⁸

3. უმოქმედობა, როგორც გამიჯვნის კრიტერიუმი

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში აღიარებულია, რომ წმინდა უმოქმედობის დელიქტები, წესით და რიგით, მხოლოდ უმოქმედობაში გამოიხატებიან.¹⁹ ამასთან, სისხლის სამართლის სამეც-

¹⁷ იხ. *Heinrich, Bernd, Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Auflage, 2014, გვ. 390; Meyer-Bahlburg, Hartwig, GA (Goldammer's Archiv für Strafrecht) 1996, 204* და მომდევნო გვერდები, ნიგნში: *Jeschek, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, გვ. 607. Rengier, Rudolf, Strafrecht, BT II, Delikte gegen die Person und die Allgemeinheit, 13. Aufl., 2012, გვ. 79, §10 Rn. 4, 11, ნიგნში: ცქიტვილი, თემურ, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, 2014, გვ. 343. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საქართველოს სსკ-ის 128-ე მუხლი და გერმანიის სსკ-ის 221-ე პარაგრაფი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან. სსკ-ის 128-ე მუხლისაგან განსხვავებით, სსკ-ის 221-ე პარაგრაფი რამდენიმე აბზაცისაგან შედგება და ისეა ჩამოყალიბებული, რომ მისი ჩადენა შესაძლებელია როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით და იგი კონკრეტული საფრთხის დელიქტს წარმოადგენს. ამ საკითხზე იხ. ცქიტვილი, თემურ, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, 2014, გვ. 384-386.*

¹⁸ ეს საკითხი ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში სწორად არის შენიშნული. იხ. *მჭედლიშვილი-ჭედრიძი, ქეთევან, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 300.*

¹⁹ იხ. *ნაჭყეზია, გურამ, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია, 2010, გვ. 163; ვესელსი, იოჰანეს/ზოილკე, ვერნერ, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, 38-ე გამოცემა, მთარგმნელი არსენიშვილი, ზურაბ, რედაქტორი დვალაძე, ირაკლი, 2010, გვ. 421; BGHSt 14, გვ. 280, 281.*

ნიერო ლიტერატურაში არსებობს სხვა მოსაზრებაც, რომლის მიხედვით, წმინდა უმოქმედობის დელიქტებში, მაგალითად, სსკ-ის 176-ე მუხლში, რომელიც ეხება ალიმენტის გადახდისათვის თავის არიდებას, იგულისხმება არა მხოლოდ უმოქმედობა, არამედ მოქმედებაც. ამ დროს მოქმედების განხორციელების მაგალითად დასახელებულია შემთხვევა, როდესაც დამნაშავე საცხოვრებელ ან სამუშაო ადგილს შეიცვლის იმ მიზნით, რომ თავი აარიდოს ალიმენტის გადახდას.²⁰ ანალოგიური მსჯელობა განვითარებულია ასევე სსკ-ის 218-ე მუხლთან დაკავშირებით, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას გადასახადისთვის თავის არიდებისათვის. მეცნიერთა მოსაზრებით, აღნიშნული დანაშაული შეიძლება მოქმედების გზითაც განხორციელდეს იმ გაგებით, რომ გადასახადის გადაუხდელობას შეიძლება წინ უძღოდეს აქტიური მოქმედება, რომელიც განსახილველი დანაშაულის წინაპირობაა. მაგალითად, გადასახადის შემცირება საბუღალტრო დოკუმენტებში მონაცემების გაყალბების გზით. სწორედ ამიტომ სსკ-ის 218-ე მუხლი წმინდა უმოქმედობით ვერ ხორციელდება.²¹ უკანასკნელი მოსაზრების საპასუხოდ შეიძლება ითქვას შემდეგი – უმოქმედობის სახეებად დაყოფას საფუძვლად უდევს დელიქტის ბუნება, მაშასადამე ის, თუ როგორ არის კანონმდებლის მიერ ესა თუ ის დანაშაული აღწერილი სისხლის სამართლის კოდექსში. მაშასადამე, მთავარია, კანონმდებელი რას აცხადებს დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნად. სსკ-ის 176-ე მუხლში საუბარია მხოლოდ ალიმენტის გადახდისათვის ჯიუტად თავის არიდებაზე, ისევე როგორც სსკ-ის 218-ე მუხლში, სადაც ისჯება გადასახადისათვის თავის არიდება. მაშასადამე, ქართველი კანონმდებელი აქ პასუხისმგებლობას აწესებს მხოლოდ პასიურ მდგომარეობაში პირის ყოფნის გამო, როდესაც იურიდიულად მოქმედების განხორციელების ვალდებულება წარმოიშობა და პირი არ ასრულებს დაკისრებულ მოვალეობას. შე-

საბამისად, მანამდე მის მიერ განხორციელებული მოქმედებები არარელევანტურია ამ ქმედების დამთავრებულ დანაშაულად გამოცხადებისთვის. ამდენად, ის, რაც შემადგენლობის გარეთ დგას, ეს ნორმის დახასიათებისას, მაშასადამე, როგორც ტიპის დელიქტია ის, მხედველობაში არ მიიღება.²²

ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ცალკეული დელიქტის ბუნება. საქმე იმაშია, რომ ზოგიერთი დელიქტი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ისეა ჩამოყალიბებული, რომ კონკრეტულ მუხლში აღწერილი ქმედება გამომხატულია როგორც მოქმედებაში, ისე უმოქმედობაში. ასეთია, მაგალითად, დეზერტირობა სსკ-ის 389-ე მუხლის მიხედვით. მოცემული ნორმის თანახმად, დეზერტირობა არის „სამხედრო [...] მოსამსახურის მიერ სამხედრო ნაწილის [...] თვითნებურად დატოვება [...] ანდა [...] სამსახურში გამოუცხადებლობა“. ნათელია, რომ აღნიშნული დანაშაულის ბუნება განსხვავდება იმ წმინდა უმოქმედობის დელიქტებისაგან, რომელთა ჩადენა მხოლოდ და მხოლოდ უმოქმედობით არის შესაძლებელი, რაც კარგად გამოჩნდა ზემოთ დასახელებულ ნორმაშიც, კერძოდ, სსკ-ის 176-ე და 129-ე მუხლებში. შესაბამისად, შეუძლებელია, მაგალითად, სსკ-ის 389-ე და სსკ-ის 176-ე მუხლებს შორის ტოლობის ნიშნის დასმა და იმის თქმა, რომ ისინი ერთი და იგივე ტიპის უმოქმედობის დელიქტებია. გამოდის, რომ დეზერტირობა და სხვა მსგავსი ნორმები მოჩვენებითი წმინდა უმოქმედობის დელიქტებია. ისინი ასევე ემსგავსებიან შერეულ უმოქმედობის დელიქტებს, რამეთუ მათი ჩადენა მოქმედებითაც არის შესაძლებელი. თუმცა შერეული უმოქმედობის დელიქტებთან მათი გაიგივება იმიტომ არ იქნება სწორი, რომ შერეული უმოქმედობის დელიქტები, როგორც

²⁰ იხ. *ლექსიკონი, მზია/თოდუა, ნონა/მამულაშვილი, გოჩა*, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, პირველი ნიგნი, 2014, გვ. 392.

²¹ იხ. *ლექსიკონი, მზია/თოდუა, ნონა/მამულაშვილი, გოჩა*, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, პირველი ნიგნი, მე-7 გამოცემა, 2019, გვ. 651; *ცქიტვილი, თემურ*, აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების დასჯადობის ზოგიერთი საკითხი, DGSStZ (გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი) 3/2022, 104.

²² ამასთან, წმინდა უმოქმედობის დელიქტების თანაბმსრულელობის ფორმით ჩადენა დასაშვებია. მაგალითად, სსკ-ის 218-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს გადასახადისათვის თავის არიდებას წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ. აღნიშნულ დამამძიმებელ გარემოებაში ასევე მოიაზრება შემთხვევა, როდესაც მოცემული ქმედება ჩადენილია ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (ნორმის ნაკითხვა მცირედან დიდისკენ). განსხვავებული მოსაზრება იხ. *ცქიტვილი, თემურ*, რეცენზია: *მჭედლიშვილი-ჰედრისი, ქეთევან*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, ჟურნალში: DGSStZ 3/2018, გვ. 76-79; *ცქიტვილი, თემურ*, აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების დასჯადობის ზოგიერთი საკითხი, DGSStZ 3/2022, 104.

ნესი, სისხლის სამართლის კოდექსში სპეციალურად აღწერილ დელიქტის ტიპებს არ წარმოადგენენ. ეს ასე რომ არ იყოს, მაშინ, ნებისმიერი შერეული ტიპის დელიქტებში კანონმდებელი ჩანერდა, რომ მათი ჩადენა უმოქმედობითაც არის შესაძლებელი. რადგან კანონმდებელმა ნორმები ასე არ ჩამოაყალიბა, რჩება განცდა, რომ კვაზი წმინდა უმოქმედობის დელიქტები უმოქმედობის დელიქტების დამოუკიდებელ ტიპს წარმოადგენენ. ამდენად, უმოქმედობის კრიტერიუმის საფუძველზე ნაწილობრივ შესაძლებელია უმოქმედობის დელიქტების ერთმანეთისაგან გამიჯვნა.

4. დანაშაულებრივი შედეგი²³, როგორც გამიჯვნის კრიტერიუმი

ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში გამოთქმულია მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ წმინდა უმოქმედობით დელიქტებში სავალდებულო ქმედებით, მართალია, მართლწესრიგით უარყოფითად შეფასებული შედეგი საბოლოოდ თავიდან უნდა იქნეს აცილებული, თუმცა შედეგის თავიდან აცილება არ არის უმოქმედოდ მყოფი პირის ვალდებულება და შესაბამისად, კონკრეტული შედეგის გამოწვევა არ წარმოადგენს ქმედების შემადგენლობის ნიშანს²⁴ და ისინი შედეგარეშე დელიქტებს განეკუთვნებიან.²⁵ სწორედ ამიტომ წმინდა უმოქმედობის დელიქტები ერთგვარ კონტრასტს ქმნიან.²⁶ ამის გათვალისწინებით სისხლის

სამართლის ლიტერატურაში წმინდა უმოქმედობის დელიქტებს ფორმალურ დანაშაულთა რიცხვს მიაკუთვნებენ.²⁷ თუმცა საკითხის ამგვარი შეფასება იდეალურ წესად ვერ იქცევა სისხლის სამართლის კანონმდებლობით განსაზღვრული წმინდა უმოქმედობის დელიქტებისთვის. საქმე იმაშია, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში მოცემული უმოქმედობის დელიქტები ერთგვაროვნებით არ ხასიათდებიან. უმეტესობა მათგანი ისეა ჩამოყალიბებული, რომ პირს პასუხისმგებლობა ეკისრება არა შედეგისათვის ან საფრთხის შექმნისათვის, არამედ მხოლოდ რაიმე ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის. მაშასადამე, ასეთ დელიქტებში, მთავარია, რომ პირმა არ შეასრულოს განსაზღვრული ვალდებულება, რომელიც სხვადასხვა გარემოებებიდან გამომდინარეობს, რომ მას დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა წმინდა უმოქმედობის დელიქტის ჩადენისათვის. ასეთ დელიქტს მიეკუთვნება, მაგალითად, დაუხმარებლობა სსკ-ის 129-ე მუხლის მიხედვით.²⁸

ე მუხლი) გამოირიცხება, რადგან მართლსაწინააღმდეგო შედეგი არ დამდგარა. იხ. *მჭედლიშვილი-ჭედრიძი, ქეთევან*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 311. ასევე, წმინდა უმოქმედობის მცდელობა დოგმატურად შეუძლებლად მიაჩნიათ. იხ. *მჭედლიშვილი-ჭედრიძი, ქეთევან*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 311; *ნურეთელი, თინათინ*, დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, 1961, გვ. 186-187. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა არ არის გასაზიარებელი, რადგან თავად კანონმდებელი არ ითხოვს რაიმე შედეგის გამოწვევას სსკ-ის 129-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემთხვევაში. რაც შეეხება მცდელობის საკითხს, უნდა აღინიშნოს, რომ მცდელობა წმინდა უმოქმედობით დელიქტებში შესაძლებელია, მით უფრო, უვარგისი მცდელობის სახით. იხ. *ხარანაული, ლევან*, დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, 2014, გვ. 225-226; 236-237; *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas*, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, გვ. 337.

²⁷ იხ. *მჭედლიშვილი-ჭედრიძი, ქეთევან*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 297.

²⁸ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ზოგიერთი მეცნიერი დაუხმარებლობას კონკრეტული საფრთხის დელიქტად მიიჩნევს (გერმანიის სსკ-ის 323c პარაგრაფის პირველი აბზაცი), მაგალითად, იხ. *Fischer, Thomas*, Strafrechtsgesetzbuch mit Nebengesetzen, Kommentar, 65. Aufl., 2018, S. 2428, Rn. 2. ხოლო ზოგიერთი მეცნიერი მას აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტად მოიხსენიებს, მაგა-

²³ პროფ. ჰაინრიხს გამოთქმული აქვს მოსაზრება, რომ უმოქმედობით შესაძლოა აბსტრაქტული საფრთხის შემქმნელი დელიქტიც განხორციელდეს. ამასთან, ავტორი აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტებში შედეგის გამოყოფას შესაძლებლად მიიჩნევს. იხ. *ჰაინრიხი, ბერნდ*, შედეგის განხორციელების ადგილი აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტებში, ოთარ გამყრელიძის 80 წლისადმი მიძღვნილი საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, მთარგმნელი *ცქიტიშვილი, თემურ*, 2016, გვ. 326-ე და მომდევნო გვერდები.

²⁴ იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas*, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, გვ. 605.

²⁵ იხ. *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მესამე ტომი, 2013, გვ. 180.

²⁶ ზოგიერთი მეცნიერი აღნიშნავს, რომ თუ დამნაშავე სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩავარდნილს მოკვლის განზრახვით მიატოვებს და მას შემთხვევით სხვა გადაარჩენს, ამ დროს დაუხმარებლობა (სსკ-ის 129-

ამის მიუხედავად, არის ისეთი ტიპის უმოქმედობის დელიქტებიც, რომელთა წმინდა უმოქმედობით დელიქტებთან კუთვნილება სადავოა. ასეთია, მაგალითად, სსკ-ის 130-ე მუხლი, ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვება. ამ მუხლის პირველი ნაწილის შინაარსზე არავინ დავობს, რომ იგი წმინდა უმოქმედობის დელიქტს განეკუთვნება, თუმცა, განსხვავებით სსკ-ის 129-ე მუხლით გათვალისწინებული დაუხმარებლობისაგან, სსკ-ის 130-ე მუხლი ეფუძნება სპეციალურ სამართლებრივ მოვალეობას. მასასადავად, ამ შემთხვევაში უმოქმედოდ მყოფ მედიცინის მუშაკს გააჩნია „სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია“. აღნიშნული მუხლის კიდევ ერთი განსხვავება სსკ-ის 129-ე მუხლისგან მდგომარეობს იმაში, რომ სსკ-ის 130-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს მკაცრ პასუხისმგებლობას იმ შემთხვევაში, თუკი ავადმყოფის მიტოვებას მისი სიკვდილი ან ჯანმრთელობის დაზიანება მოჰყვება.²⁹ ამაზე ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომელიც შეესაბამება ზემოთ დასახელებულ მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ წმინდა უმოქმედობის დელიქტებისთვის შედეგის გამოწვევა არ არის დამახასიათებელი, ამიტომ ავტორი გამოსავალს იმაში ხედავს, რომ ასეთი ტიპის დელიქტები შერეული უმოქმედობის დელიქტებად ჩაითვალოს.³⁰ აღნიშნულ მოსაზრებას არ ეთანხმება ზოგიერთი მეცნიერი და მიაჩნია, რომ სსკ-ის 130-ე მუხლის

ლითად, *Heinrich, Bernd, Der Erfolgsort beim abstrakten Gefährdungsdelikt, GA 1999, გვ. 74; ცქიტვიშვილი, თემურ, აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების დასჯადობის ზოგიერთი საკითხი, DGStZ 3/2022, 102.*

²⁹ სსკ-ის 130-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თავისებურება ის გახლავთ, რომ იგი შედეგის სახით არ ითვალისწინებს გაუფრთხილებლობით ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანების შემთხვევას, ამიტომ ექიმის მიერ პაციენტის განსაცდელში მიტოვება, რამაც პაციენტის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლობით გამოიწვია, შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სხვადასხვანაირად: პირველ ვარიანტში ქმედება შესაძლოა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 130-ე მუხლის პირველი ნაწილის და სსკ-ის 124-ე მუხლის ერთობლიობით ე. ი. წმინდა და შერეული უმოქმედობის დანაშაულთა ერთობლიობით, ხოლო მეორე ვარიანტში ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს მხოლოდ სსკ-ის 124-ე მუხლის საფუძველზე, როგორც შერეული უმოქმედობით ჩადენილი გაუფრთხილებლობით ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

³⁰ იხ. *მჭედლიშვილი-ჰედრისი, ქეთევან, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 300-301.*

მე-2 ნაწილი შედეგით კვალიფიცირებული დელიქტია, შესაბამისად, მატერიალურ დელიქტს წარმოადგენს, რომლის დროსაც აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და შედეგს შორის. თუმცა როგორც ავტორი აღნიშნავს, ასეთი დამამძიმებელი გარემოებები მთლიანობაში ვერ ცვლიან დელიქტის ბუნებას და იგი ისევ და ისევ წმინდა უმოქმედობით დელიქტად რჩება, ვინაიდან ძირითადი შემადგენლობა წმინდა უმოქმედობით ხასიათდება.³¹ მოცემული მოსაზრება იმსახურებს მხარდაჭერას იქიდან გამომდინარე, რომ, თუკი სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილით გათვალისწინებულ მუხლებში მაკვალიფიცირებელი ნიშანი გამომდინარეობს ძირითადი შემადგენლობიდან და მას ებმის, იგი შეიძლება გახდეს ამ ძირითადი შემადგენლობის ე. ი. უმართლობის დამამძიმებელი გარემოება, თუმცა ის ვერ იქცევა მოცემული შემადგენლობის უმართლობის ტიპის შეცვლის საფუძველად.

ამდენად, გამოდის, რომ ქართული სისხლის სამართალი იცნობს წმინდა უმოქმედობის ისეთ დელიქტებსაც, სადაც შედეგის თავიდან აცილებას უდიდესი მნიშვნელობა გააჩნია და შესაბამისად, აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა უმოქმედობასა და დამდგარ რაიმე შედეგს შორის სსკ-ის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილის საფუძველზე. ამიტომ ასეთი წმინდა უმოქმედობის დელიქტები, მართალია, ერთი შეხედვით, არაფრით არ განსხვავდებიან შერეული უმოქმედობის დელიქტებისაგან, თუმცა ისინი მაინც წმინდა უმოქმედობით დელიქტებად რჩებიან ძირითადი შემადგენლობის (უმართლობის) ბუნებიდან გამომდინარე. ამიტომ ასეთ დელიქტებს შესაძლოა ეწოდოთ „თანამდევნი შედეგით კვალიფიცირებული წმინდა უმოქმედობის დელიქტები“. რაც შეეხება გერმანულ სისხლის სამართლის კანონმდებლობას, აქაც არის რიგი გამონაკლისები, მაგალითად, ასეთია, სსკ-ის 266-ე პარაგრაფი, რომელიც, მართალია, წმინდა უმოქმედობის დელიქტად არის მიჩნეული, თუმცა იგი შედეგის დელიქტია, რადგან აქ სხვისი ქონების ხელყოფა ამ დანაშაულის შემადგენლობის ნიშანს წარმოადგენს.³² სისხლის სამართლის კანონმდებ-

³¹ ამ საკითხზე იხ. *ცქიტვიშვილი, თემურ, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, 2014, გვ. 355-356.*

³² იხ. *Heinrich, Bernd, Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Aufla-*

ლობაში „თანამდევნი შედეგით კვალიფიცირებულ წმინდა უმოქმედობის დელიქტები“ ერთგვარი გამოწვევაა. საქმე იმაშია, რომ როდესაც წმინდა და შერეული უმოქმედობის დელიქტები ერთმანეთს ემთხვევა, სუბსიდიურობის³³ წესიდან გამომდინარე, წმინდა უმოქმედობის დელიქტი შერეულ უმოქმედობის დელიქტთან მიმართებაში უკან დაიხვეს. ეს წესი აღიარებულია როგორც ქართული, ისე გერმანული სისხლის სამართლის კანონმდებლობით.³⁴ მაშასადამე, შერეული უმოქმედობის დელიქტი, ე. ი. გარანტის ვალდებულების დარღვევა, წარმოადგენს სპეციალურ შემთხვევას წმინდა უმოქმედობის დელიქტთან, ე. ი. საერთო მოვალეობის დარღვევასთან მიმართებით.³⁵ საინტერესოა, სუბსიდიურობის წესით როგორ გადაწყდება საკითხი სსკ-ის 130-ე მუხლის მე-2 ნაწილთან მიმართებით? თუ ექიმმა განსაცდელში მიატოვა პაციენტი, რასაც მისი გაუფრთხილებლობით დაღუპვა ან ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება მოჰყვა, ექიმის ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 130-ე მუხლის მე-2 ნაწილის (წმინდა უმოქმედობის დელიქტი), თუ სსკ-ის 116-ე მუხლის (გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა) ან 124-ე მუხლის (ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლობით) (შერეული უმოქმედობის დელიქტები) საფუძველზე? როგორც უკვე ითქვა, სუბსიდიურობის წესი მკაცრად იცავს შერეული უმოქმედობით კვალიფიკაციას, თუმცა, როგორც სსკ-ის 130-ე, ისე, სსკ-ის 116-ე და 124-ე მუხლებში დამნაშავე წარმოადგენს დაზარალებულის სამართლებრივ გარანტს, ამიტომ სამივე შემთხვევაში ვალდებულება გარანტორული ხასიათისაა. შესაბამისად, აქ საკითხი წყდება არა სუბსიდიურობის წესის მიხედვით,

ge, 2014, გვ. 363-364.

³³ ერთმანეთისაგან განასხვავებენ ე. წ. აშკარა და დაფარულ ტიპის სუბსიდიურობას.

³⁴ იხ. დვალაძე, ირაკლი, შერეული უმოქმედობის დასჯადობის ზოგიერთი პრობლემა სისხლის სამართალში, სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი „ცხოვრება და კანონი“, სპეციალური გამოშვება, 2012, 28; ვესელსი, იოჰანეს/ბოილკე, ვერნერ, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, 38-ე გამოცემა, მთარგმნელი არსენიშვილი, ზურაბ, რედაქტორი დვალაძე, ირაკლი, 2010, გვ. 455-456; Puppe, Ingeborg, Was ist Gesetzeskonkurrenz? JuS (Juristische Schulung) 11/2016, 963.

³⁵ იხ. Puppe, Ingeborg, Was ist Gesetzeskonkurrenz? JuS 11/2016, 963.

არამედ ნორმათა კონკურენციით დადგენილი წესის მიხედვით, რომელიც საქართველოს სსკ-ის მე-16 მუხლის მე-2 ნაწილით რეგულირდება და რომლის მიხედვით ზოგადი ნორმა უკან იხვეს სპეციალურ ნორმასთან მიმართებით. ამ შემთხვევაშიც, სწორედ ნორმათა კონკურენციის მიხედვით უნდა გადაწყდეს საკითხი³⁶ და ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სპეციალური ნორმით, კერძოდ, სსკ-ის 130-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, რადგან სწორედ ეს ნორმა წარმოადგენს სპეციალურ ნორმას სსკ-ის 116-ე და 124-ე მუხლებთან მიმართებით. ამდენად, სუბსიდიურობის წესის გამოყენება მხოლოდ იმის გამო, რომ სახეზეა წმინდა უმოქმედობა და ამიტომ მან უკან უნდა დაიხიოს შერეულ უმოქმედობასთან მიმართებით, არ იქნება სწორი.

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ დანაშაულებრივი შედეგი არ არის ის კრიტერიუმი, რომლითაც შესაძლებელია უმოქმედობის დელიქტების ერთმანეთისაგან გამიჯვნა.

III. დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში არსებობს ისეთი ტიპის უმოქმედობის დელიქტები, რომლებიც ცალკე აღებული არც წმინდა უმოქმედობის და არც შერეული უმოქმედობის დელიქტებში არ თავსდებათ. ამიტომ, მიზანშეწონილია, ასეთი უმოქმედობის დელიქტები უმოქმედობის დელიქტის დამოუკიდებელ ტიპად, ე. წ. კვაზი წმინდა უმოქმედობის დელიქტად იქნენ მიჩნეული. სისხლის სამართალი იცნობს წმინდა უმოქმედობის ისეთ დელიქტებსაც, რომლებიც ძალიან ჰგვანან შერეული უმოქმედობის ტიპის დელიქტებს იმით, რომ ისინი შემადგენლობის ნიშნად სამართლებრივი გარანტის ფუნქციასა და კონკრეტულ შედეგს ითვალისწინებენ, რა დროსაც აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა. ამის მიუხედავად, ასეთი უმოქმედობის დელიქტები მაინც წმინდა უმოქმედობით დელიქტებად რჩებიან ძირითადი შემადგენლობის (უმართლობის) ბუნები-

³⁶ გერმანულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში მიუთითებენ, რომ სუბსიდიურობის პირობებს კონკურენციის განსაზღვრის დროს უნდა მიექცეს ყურადღება. იხ. Puppe, Ingeborg, Was ist Gesetzeskonkurrenz? JuS 11/2016, 964.

დან გამომდინარე. ამიტომ, ასეთ დელიქტებს შესაძლოა „თანამდები შედეგით კვალიფიცირებული წმინდა უმოქმედობის დელიქტები“ ეწოდოს. ამასთან, მსჯელობამ ისიც აჩვენა, რომ რთულია ისეთი კრიტერიუმის დასახელება, რომელიც უმოქმედობის დელიქტის სხვადასხვა ტიპებს ერთმანეთისაგან მათემატიკური სიზუსტით გამიჯნავს.